

Ορθόδοξα “στοιχεία” στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Ο Εσπερινός της Παναγίας της Μεσοσπορίτισσας, Το Πανηγύρι της Αγίας Αγάθης, στο Αιτωλικό και η μεταφοράς της εικόνας του Άη Γιώργη στα Άνω και Κάτω Δολιανά Αρκαδίας είναι μερικά από τα νέα στοιχεία άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που ενεγράφησαν στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας

Όπως δήλωσε η κ. Μενδώνη, «τα 16 στοιχεία που εγγράφονται σήμερα στο Εθνικό Ευρετήριο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας αποτυπώνουν πυκνές πτυχές της λαϊκής έκφρασης και δημιουργικότητας των Ελλήνων, είτε αφορούν τη μουσική και το χορό, είτε τεχνογνωσίες και παραδοσιακούς τρόπους καλλιέργειας οι οποίες προάγουν την αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων. Η Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά είναι η συλλογική μας ταυτότητα. Στην Ελλάδα, από το 2008 μέχρι σήμερα, έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Ευρετήριο 39 στοιχεία. Η εγγραφή, σήμερα, 16 ακόμη στοιχείων, αποδεικνύει τη σημασία που δίνουμε στην προστασία των προφορικών παραδόσεων και εκφράσεων, στις κοινωνικές πρακτικές και εορταστικές εκδηλώσεις, στις γνώσεις που αφορούν στη φύση, στην

τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία. Σε όλα εκείνα τα στοιχεία, που συνθέτουν την ελληνική λαϊκή παράδοση και την άυλη πολιτιστική μας κληρονομιά.

Εκφράζουμε τα πιο θερμά μας συγχαρητήριά στις κοινότητες των ανθρώπων που ασκούν αυτά τα στοιχεία της κληρονομιάς και φρόντισαν, με ιδιαίτερη επιμέλεια και αγάπη, την αποτύπωσή τους και την εγγραφή τους στο Εθνικό Ευρετήριο της Ελλάδας. Θα είμαστε στο πλάι τους για τον περαιτέρω σχεδιασμό πολιτικών για τη διαφύλαξή τους».

Το ΥΠΠΟΑ, μέσω της καθ' ύλην αρμόδιας Διεύθυνσης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, εφαρμόζει στην Ελλάδα τη Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, UNESCO 2003.

Στο πλαίσιο της Σύμβασης, η Ελλάδα δημιούργησε και εμπλουτίζει συστηματικά το Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στο οποίο οι κοινότητες φορέων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν τη δυνατότητα να αναδείξουν τα στοιχεία που οι ίδιες θεωρούν σημαντικά για την ταυτότητά τους. Η εγγραφή τους στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας αποτελεί το πρώτο και καθοριστικό βήμα για τον σχεδιασμό πολιτικών για τη διαφύλαξη, της κάθε μιας από αυτές τις πολιτισμικές εκφράσεις, και τη μετάδοσή της στις νεότερες γενιές. Ο σχεδιασμός είναι συμμετοχικός. Δηλαδή, είναι μια διαδικασία διαλόγου μεταξύ διοίκησης, επιστημονικής κοινότητας και, κυρίως, των ίδιων των ομάδων, συλλόγων και κοινοτήτων των ανθρώπων που ασκούν αυτές τις πολιτισμικές εκφράσεις, τα στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς τους.

Η Εθνική Επιστημονική Επιτροπή κατά τη συνεδρίασή της, που πραγματοποιήθηκε στις 3/7/2020 εισηγήθηκε την εγγραφή των δεκαέξι αυτών στοιχείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η εισήγηση της υιοθετήθηκε αμέσως από την κ. Λίνα Μενδώνη. Τα στοιχεία που εγγράφονται στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας είναι τα εξής:

1.Γενίτσαροι και Μπούλες: Ευετηρικό Αποκριάτικο έθιμο το οποίο επιτελείται στην πόλη της Νάουσας, από άνδρες τελεστές, ένας από τους οποίους υποδύεται και τη γυναικεία μορφή (νύφη-μπούλα). Κύρια χαρακτηριστικά του εθίμου είναι η μεταμφίεση, η μεταμόρφωση με μάσκα και οι κυκλικοί χοροί στην πόλη υπό τους ήχους του ζουρνά και του νταουλιού.

2.Λαϊκή Κιθάρα: Η λαϊκή κιθάρα είναι η ακουστική κιθάρα που πρωταγωνίστησε στον χώρο του αστικού λαϊκού τραγουδιού από τις αρχές του 20ού αιώνα. Η παρουσία της υπήρξε καταλυτική για τη διαμόρφωση και εξέλιξη αυτού που

σήμερα ονομάζουμε ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι.

3.Μεσοσπορίτισσα (Ελευσίνα): Την παραμονή των Εισοδίων της Θεοτόκου, την 20ή Νοεμβρίου, ψάλλεται ο πανηγυρικός Εσπερινός στο εκκλησάκι της Παναγίτσας, επάνω στον λόφο, εντός του αρχαιολογικού χώρου της Ελευσίνας. Πρόκειται για τελετουργία που πραγματοποιείται στον ίδιο ακριβώς χώρο όπου τελούνταν τα Ελευσίνια Μυστήρια. Μετά τη λειτουργία, οι προσκυνητές μοιράζονται τον ημίγλυκο άρτο και γεύονται το πολυσπόρι, την προσφορά πανσπερμίας προς την Παναγία.

4.Πρακτικές Διαχείρισης του Νερού στο Οροπέδιο Λασιθίου Κρήτης. Η τεχνογνωσία των αντλητικών ανεμόμυλων:

Οι αντλητικοί ανεμόμυλοι στο Οροπέδιο Λασιθίου Κρήτης αποτέλεσαν μια τεχνική καινοτομία την εποχή που κατασκευάστηκαν, η οποία επέτρεπε τη χρηστή και λελογισμένη διαχείριση των υδάτινων πόρων της περιοχής. Σήμερα, η γνώση της συντήρησής τους και η μνήμη που συνδέεται με αυτούς αποτελούν σημαντικά στοιχεία άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, άρρηκτα συνυφασμένα με το πολιτιστικό τοπίο του οροπεδίου.

5.Φακές Εγκλουβής Λευκάδας: Σε υψόμετρο 730 μέτρων βρίσκεται το πιο ορεινό χωριό της Λευκάδας, η Εγκλουβή. Εκατό μέτρα ψηλότερα, στο γραφικό οροπέδιο του Αγίου Δονάτου (Βουνί Λευκάδας) καλλιεργούνται οι φημισμένες φακές Εγκλουβής. Η γνώση της καλλιέργειάς της φακής και της αξιοποίησής της ως τροφής, καθορίζει τη συλλογική μνήμη και την ταυτότητα των Εγκλουβησιάνων, ενώ συνδέεται άρρηκτα και με τη διαφύλαξη του αγροτικού πολιτιστικού τοπίου της περιοχής.

6.Πορσάνικο Μαχαίρι Λευκάδας: Ιδιαίτερη τεχνοτροπία μαχαιροποιίας που αναπτύχθηκε από τους Ενετούς 1684-1789, στο νησί της Λευκάδας. Σήμερα, η τεχνογνωσία κατασκευής πορσάνικου μαχαιριού αναβιώνει στη Λευκάδα, καθιστώντας την τέχνη παράδειγμα για τη σημασία των παραδοσιακών επαγγελμάτων ως στοιχείου συλλογικής μνήμης και ταυτότητας, αλλά και ως παράγοντα που συμβάλλει στη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη.

7.Αργκουτσάρια (Κλεισούρα Καστοριάς): Το δρώμενο των αργκουτσιαριών αποτελεί ένα ευετηριακό έθιμο, που επιτελείται στην Κλεισούρα Καστοριάς, την ημέρα της Πρωτοχρονιάς. Ανήκει στις λαϊκές τελετουργίες του Δωδεκαημέρου με διαβατήριο χαρακτήρα. Ο αγερμικός θίασος των μεταμφιεσμένων αποτελείται αποκλειστικά από άνδρες, οι οποίοι με θηριόμορφες προσωπίδες περιφέρονται χορεύοντας στους κεντρικούς δρόμους και τις πλατείες του οικισμού για να

καταλήξει σε παλλαϊκό χορό στο μεσοχώρι.

8.Το Πανηγύρι της Αγίας Αγάθης, στο Αιτωλικό: Πανηγύρι που συνδέεται με τη μνήμη της απελευθέρωσης του Αιτωλικού. Διαρκεί πέντε ημέρες με ολονύχτια γλέντια και καθημερινές εκδηλώσεις αναπαραστατικού χαρακτήρα της επανάστασης του 1821. Στις 23 Αυγούστου αρματωμένοι και καβαλαραίοι παρελαύνουν σε Αιτωλικό και Σταμνά, καταλήγοντας σε ολονύκτιο γλέντι με συνοδεία Ρομά οργανοπαιχτών.

9.Τυροκομία Λήμνου (Μελίχλωρο/Μελίπαστο): Το μελίχλωρο/μελίπαστο είναι παραδοσιακό τυρί της Λήμνου που παρασκευάζεται από αιγοπρόβειο γάλα. Η τεχνογνωσία της παρασκευής του αλλά και της αξιοποίησης του ως τροφίμου αλλά και ως μέσου συναλλαγών στο πλαίσιο παλιότερα της ανταλλακτικής οικονομίας είναι συνδεδεμένη με τη συλλογική ταυτότητα και τη μνήμη των τοπικών αγροτοκτηνοτροφικών κοινοτήτων, και ιδιαίτερα των κεχαγιάδων (αγροτοκτηνοτρόφων), της Λήμνου, τόπου με ιδιαίτερα πλούσια αγροδιατροφική παράδοση, από την αρχαιότητα.

10. Ψάρεμα με σταφνοκάρι, στο Αιτωλικό: Τεχνική ψαρέματος κατά την οποία χρησιμοποιείται παραδοσιακό είδος βάρκας (πριάρι), που πλέει στα ρηχά εξοπλισμένο με μια κατασκευή σαν ομπρέλα που φέρει δίχτυ στο κατώτερο μέρος της, ώστε να γίνεται η αλίευση. Η συγκεκριμένη τεχνογνωσία ψαρέματος, που μεταδίδεται από γενιά σε γενιά, σήμερα μπορεί να διαφυλαχθεί ως παράγοντας βιώσιμης διαχείρισης του ευαίσθητου οικοσυστήματος της λιμνοθάλασσας, αλλά και ως στοιχείο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς που συνδέεται άμεσα με την πλούσια αλιευτική παράδοση της περιοχής.

11.Η αγχιαλίτικη παράδοση καλλιέργειας του αμπελιού από την Αγχίαλο ανατολικής Ρωμυλίας στη Νέα Αγχίαλο Μαγνησίας. Ο Οινοποιητικός Αγροτικός Συνεταιρισμός Νέας Αγχιάλου, "Η ΔΗΜΗΤΡΑ»: Οινοπαραγωγική και αμπελοκαλλιεργητική παράδοση που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες από την Αγχίαλο Ανατολικής Ρωμυλίας κατά την εγκατάστασή τους στη Νέα Αγχίαλο Μαγνησίας.

12.Κύκλες: Οι Κύκλες, ο παραδοσιακός κυκλικός χορός των χωριών Βαπτιστής και Χουλιαράδες του νομού Ιωαννίνων, πραγματοποιείται την τελευταία μέρα των πανηγυριών (29 Αυγούστου για τον Βαπτιστή και 8 Σεπτεμβρίου για τους Χουλιαράδες) στο χοροστάσι των κοινοτήτων. Ο χορός χορεύεται και τραγουδιέται χωρίς τη συνοδεία οργάνων, με τους άνδρες να ξεκινούν το τραγούδι και τις γυναίκες να το επαναλαμβάνουν.

13.Η καλλιέργεια και επεξεργασία των ανατολικών καπνών (Μακεδονία, Θράκη): Η καλλιέργεια του καπνού στη Μακεδονία και τη Θράκη διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην κοινωνική και πολιτισμική συγκρότηση της περιοχής, όσο και στην οικονομία της. Η καπνοκαλλιέργεια συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση του αγροτικού αλλά και του αστικού τοπίου των περιοχών, όπου άνθησε. Σήμερα η κοινότητα των φορέων καταβάλει προσπάθειες για την ανάδειξη της συλλογικής μνήμης που συνδέεται με την καπνοκαλλιέργεια, αλλά και με την ανάδειξη των εναλλακτικών χρήσεων του καπνού (γαστρονομία, κοσμητολογία κτλ.)

14.Ολυμπίτικο Γλέντι (Κάρπαθος): Πρόκειται για μια τελετουργική επιτέλεση κοινοτικού γλεντιού με αφηγηματικά (της τάβλας, συρματικά) και αυτοσχέδια διαλογικά τραγούδια (μαντινάδες), χορό με τραγούδι ή μόνο με συνοδεία οργάνων (λυροτσάμπουνα), που συνιστά τη διαχρονική έκφραση της κοινοτικής ζωής των απανταχού Ολυμπιτών.

15.«Μεταφέροντας τον Άη Γιώργη τα Άνω στα Κάτω Δολιανά Αρκαδίας και αντίστροφα»: Τα Άνω Δολιανά αποτελούν θερινή κατοικία και τα Κάτω χειμερινή της κοινότητας των Δολιανών Αρκαδίας. Στην ετήσια μετακίνησή τους σημαντικό συμβολικό ρόλο για τη μνήμη και τη συνοχή της κοινότητας έχει η μεταφορά της εικόνας του Αηγιώργη, η οποία γίνεται με τρόπο εορταστικό και τελετουργικό, αποτελώντας την πιο σημαντική ετήσια συνάντηση των Δολιανιτών.

16.Κεραμική Παράδοση της οικογένειας Κουρτζή: Η Κεραμική Κουρτζή ιδρύθηκε από τον Παναγιώτη Κουρτζή στην Αγιάσο της Λέσβου, στην Ελλάδα – σύμφωνα με καταγεγραμμένα στοιχεία – το 1820. Ξεκίνησε σαν οικοτεχνία και εξελίχθηκε τον 20ό αιώνα στη φημισμένη βιοτεχνία. Εδώ και 200 περίπου χρόνια οι έξι γενιές Κουρτζήδων έδωσαν περισσότερους από σαράντα τεχνίτες και μαστόρους στην τέχνη της κεραμικής, της αγγειοπλαστικής, της κατασκευής και διακόσμησης αγγείων. Σήμερα, οι σύγχρονοι εκπρόσωποι της οικογενειακής παράδοσης προσπαθούν να μπολιάσουν την τεχνογνωσία της κεραμικής με τη σύγχρονη τέχνη.

Η Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς ξεκινά κάθε Ιανουάριο, σύμφωνα με ορισμένο χρονοδιάγραμμα, την ετήσια διαδικασία, με τη δημόσια πρόσκληση την οποία απευθύνει για τον εμπλουτισμό του Εθνικού Ευρετηρίου. Τα Δελτία, η εγγραφή των οποίων ανακοινώνεται σήμερα, υποβλήθηκαν το 2019. Έτυχαν συστηματικής επεξεργασίας από τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, την Εθνική Επιστημονική Επιτροπή για την Εφαρμογή στην Ελλάδα της Σύμβασης για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO 2003) και, φυσικά, τις ίδιες τις κοινότητες φορέων.